

Špela Lovšin,
mag. prava,
doktorska kandidatka na
PF Univerze v Ljubljani

Srebrna katedra in Študentska organizacija Pravne fakultete Univerze v Ljubljani sta 19. oktobra 2020 izvedli prvo predavanje jesenskega sklopa kot nadaljevanje serije predavanj na daljavo »Kaj mora pravnik vedeti o razvoju drugih znanosti?« Tokrat sta v goste povabili sodnika na Evropskem sodišču za človekove pravice (ESČP) dr. Marka Bošnjaka, ki je predaval o vlogi ESČP v spreminjajoči se Evropi.¹

Vloga ESČP v spreminjajoči se Evropi

¹ Predavanje je dostopno na naslovu <<http://predavanja.ustava.si/2020/10/19/predavanje-sodnika-dr-marka-bošnjaka-vloga-escp-v-spreminjajoči-se-evropi/>>.

² Migrantov, ki so že na ozemlju posamezne države Sveta Evrope, pa še nimajo urejenega statusa, ni dovoljeno izgnati na ozemlja oziroma okoliščine, kjer bi bile ogrožene njihove pravice po 2., 3., 4. ali 8. členu EKČP. Za migrante, ki imajo urejen status, pa je varstvo še obširnejše, zagotovljene imajo tudi procesne pravice (nedavna sodba velikega senata ESČP v zadevi *Muhammad in Muhammad proti Romuniji* (št. 80982/12 z dne 15. oktobra 2020), v kateri je jasno razdelan koncept procesnih pravic tujca, ki se sooči z grožnjo izгона iz države). Glede migrantov, ki še niso prišli na ozemlje države Sveta Evrope, si pa to želijo, je pomembna sodba velikega senata ESČP v zadevi *N. D. in N. T. proti Španiji* (št. 8675/15 in 8697/15 z dne 13. februarja 2020). Glej npr. **Skubic, Z.**: Pravila kolektivnega izгона nezakonitih migrantov v luči EKČP, PP, št. 8-9/2020, str. 34–35.

³ Št. 58170/13.

⁴ Št. 35252/08.

⁵ Za več o tem glej **Plauštajner Metelko, K.**: Podnebne spremembe pred nizozemskim sodiščem: zadeva *Urgenda*, PP, št. 5/2020, str. 14–15 in Strasbourg Observers: Dutch Supreme Court confirms: Articles 2 and 8 ECHR require a reduction of greenhouse gas emissions of 25 % by 2020. Dostopno na naslovu <<https://strasbourgobservers.com/2020/01/23/dutch-supreme-court-confirms-articles-2-and-8-echr-require-a-reduction-of-greenhouse-gas-emissions-of-25-by-2020/>> (29. 10. 2020).

⁶ Člen 39 Poslovnika ESČP.

Sodnik Bošnjak je uvodoma poudaril, da je Evropa kot celina izrazito fragmentirana, hkrati pa gre za majhen in relativno močno prepleten kontinent: »Zato iščemo načine, kako bi lahko medsebojno pozitivno sobivali.« Pri tem iskanju sta se skozi zgodovino pojavljala dva vzorca: dominacija in iskanje sodelovanja. Prvi način sobivanja je značilen za delovanje imperijev, ki so se skozi zgodovino izkazali za nevzdržne. Drugi vzorec, iskanje sodelovanja, pa se kaže na dva podnačina: obstaja lahko v obliki interesnega sodelovanja s pomočjo trgovine in drugih gospodarskih in socialnih interesov (npr. Evropska unija), ki pa ima svoje omejitve, saj takšno sodelovanje ne more biti ves čas v (enako) korist vseh udeležencev. Drugi podnačin iskanja sobivanja pa je iskanje univerzalnih vrednot, ki prežemajo celotno skupnost, pri čemer je ena od teh vrednot spoštovanje človekovega dostojanstva in iz nje izvirajoč koncept človekovih pravic, kjer igra pomembno vlogo ESČP. Na tej podlagi je sodnik Bošnjak svoje predavanje nadaljeval s predstavitvijo štirih izzivov sodobne Evrope in analiziral, kako lahko nanje odgovarjajo predstavljeni modeli.

1. izziv: Migracije

V zvezi z izzivom migracij je sodnik Bošnjak uvodoma ugotovil, da se imperiji (ideja dominacije) zoper neželene migracije borijo s pomočjo zidu in ne želijo razviti drugih pristopov, interesno sodelovanje pa je pri tem izzivu bolj ali manj brez kompas, kar se je jasno pokazalo na ravni Evropske unije. Številne države članice namreč težko razumejo, kakšen naj bi bil njihov interes v zvezi z migracijami in zakaj bi morale prevzeti določeno število migrantov.

V nadaljevanju se je sodnik Bošnjak osredotočil na tretji model

(iskanje univerzalnih vrednot) in se ozrl na delo ESČP na področju migracij. Čeprav v Evropski konvenciji o človekovih pravicah in temeljnih svoboščinah (EKČP) ni določb, ki bi se izrecno nanašale na migracijsko tematiko, je ESČP razvilo obsežno judikaturu, ki vendarle postavlja meje nečlovečnemu oziroma nedostojanstvenemu ravnanju z migranti.²

2. izziv: Sodobne tehnologije

Na področju sodobnih tehnologij so imperiji navadno navdušeni nad njihovim razvojem, če jim prinašajo orodja za izvajanje dominacije, pri čemer so pozorni, da jih v roke ne bi dobil nekdo, ki bi lahko ogrozil njihovo imperialno dominacijo. Na ravni interesnega sodelovanja se lahko zatakne pri pogovorih o delitvi ugodnosti, ki jih prinašajo sodobne tehnologije (npr. težave EU pri oblikovanju enotnega odziva na tehnologijo 5G). Ob tem je sodnik Bošnjak izpostavil, da je Sodišče EU na tem področju izdalo številne zelo progresivne in zelo razdelane sodbe.

Pri tretjem modelu sobivanja je sodnik Bošnjak opozoril, da so posegi v človekove pravice, ki jih prinaša sodobna tehnologija, lahko zelo daljnosežni, pri čemer je izpostavil pendentna primera pred velikim senatom ESČP, *Big Brother Watch in drugi proti Združenemu kraljestvu*³ ter *Centrum för rättvisa proti Švedski*,⁴ v katerem bo ESČP soočeno z vprašanjem skladnosti koncepta množičnega prestrezanja komunikacij s strani varnostnih in obveščevalnih služb držav z 8. členom EKČP.

3. izziv: Varstvo okolja

Imperiji niso preveč občutljivi na vprašanja varstva okolja, pri interesnem sode-

lovanju pa človeštvo sčasoma spozna, da obstaja skupni interes po reakciji in skrbi za ohranjanje okolja. Težava je v podrobnostih in v izpeljavi, saj je zelo težko prepričati posameznika ali skupnost, da bi se kratkoročno odpovedala ugodju za zavarovanje okolja. Kljub temu je sodnik Bošnjak izpostavil, da je bilo tudi v okviru interesnega sodelovanja narejenih nekaj pomembnih korakov za ohranjanje okolja.

V zvezi s tem izzivom je bila presoja ESČP zaenkrat zelo omejena, saj v EKČP niso zapisane okoljske pravice. Kljub temu je sodnik Bošnjak opozoril na mehanizme varstva, ki jih je ESČP razvilo za primere, v katerih pride do poškodbe ali neposredne grožnje določenim konvencijskim pravicam v primeru okoljske katastrofe, ob čemer je izpostavil, da ESČP še ni prepoznalo pravnega interesa za presojo v situaciji, ko ogrožanje še ni neposredno (npr. nezadostno zmanjšanje toplogrednih izpustov, ki bodo v prihodnosti ogrozili tudi posameznika). V zvezi s tem je sodnik Bošnjak izpostavil odmevno sodbo nizozemskega vrhovnega sodišča v zadevi *Urgenda*, ki se nanaša na vprašanje tovrstnih ogrožanj,⁵ in dejal, da se s podobnimi primeri na ESČP še niso soočili: »Bomo pa v to jabolko nedvomno morali ugrizniti v prihodnjih letih in to bo test sposobnosti ESČP za odgovarjanje na tovrstne izzive.«

4. izziv: Kriza zaradi širjenja koronavirusa

Imperiji imajo težave z odgovorom na koronakrizo, saj imperij ni imun na takšne »sovražnike« in ni opremljen za dominacijo nad mikrosovražnikom. Pri spopadanju s tem izzivom se zdi zelo primerno interesno sodelovanje, saj lahko virus zadane vse, zato obstaja skupni interes, da ga premagamo.

Pri sodelovanju na podlagi enotne vrednotne izbire lahko zelo enostavno identificiramo vrednote, ki so zaradi tega virusa ogrožene: »Vrednota solidarnosti je tista, ki nam lahko pomaga virus premagati.« Bošnjak je poudaril, da je položaj ESČP pri premagovanju tega virusa zelo omejen, saj o zadevah odločajo retrospektivno, torej ko je zadeva že odločena na nacionalni ravni in gre skozi vse postopke s pravnimi sredstvi. Vseeno pa tudi ESČP razpolaga z določenimi vzvodi, na podlagi katerih lahko reagira že prej, pri čemer je sodnik izpostavil institut začasnih odredb⁶ in komuniciranje z vladaми, ko so na ESČP prišle zadeve, ki se nanašajo na omejevanje pravic zaradi boja proti koronavirusu.

Pomembno vlogo igra tudi judikatura ESČP o podobnih vprašanjih, med drugim s področja zdravstveno-sanitarnih intervencij. Sodnik je opozoril tudi na pendentno zadevo pred Velikim senatom, *Vavrička in drugi proti Češki*,⁷ ki se nanaša na obveznost cepljenja, saj

bodo načela, ki jih bo ESČP razvil v tej zadevi, uporabljiva tudi v koronavirusni situaciji.

Sodnik Bošnjak je predavanje zaključil z opomnikom, da se sodobna Evropa sooča še s številnimi drugimi izzivi, med katerimi je izpostavil druž-

beno kohezijo in harmonizacijo različnih vrednotnih pogledov na sobivanje v družbi ter obvladovanje določenih oblastnih teženj, ki so vprašljive z vidika njihove skladnosti s človekovimi pravicami in temeljnimi svoboščinami ter vladavino prava.

⁷ Št. 47621/13 in druge.